

האגודה לזכויות האזרח בישראל
جمعية حقوق المواطن في اسرائيل
The Association for Civil Rights in Israel

4 בדצמבר 2011

לכבוד

מר חגי טננבאום-ארז

מבקר מערכת הביטחון

בפקס : 03-6977095

שלום רב,

הנדון : אכיפת חוק בגדה המערבית: הגנה על פלסטינים ורכושם מפני אלימות ישראלים

1. אנו מתכבדים לפנות אליך על מנת לבקשך לשוב ולבצע ביקורת מקיפה של היערכות מערכת הביטחון בשטחי הגדה המערבית לשם הגנה על פלסטינים ורכושם. זאת, בהמשך לדו"ח מבקר מערכת הביטחון שכותרתו "דו"ח ביקורת – אכיפת חוק וסדר ביהודה ושומרון בהיבט מסיק הזיתים" שפורסם ביום 6.2.2007 (להלן – "דו"ח הביקורת") ולאור הכשל המערכתי ארוך השנים במתן הגנה הולמת לגוף ולרכוש, ככל שהדבר נוגע לקרבנות אלימות פלסטינים.

2. במסגרת הביקורת נבקשכם לשים דגש לא רק על היערכות מערכת הביטחון לשם מתן ההגנה, אלא על מידת האפקטיביות שלה ותוצאותיה בפועל. כן נבקשכם לבחון היבטים נוספים, שיפורטו בהמשך, ושעל בדיקה כגון זו לכלול ואשר לא קיבלו התייחסות בדו"ח הביקורת האמור ובמסקנותיו.

מבוא

3. בגדה המערבית יש תופעה ארוכת שנים של אלימות ישראלים כנגד פלסטינים המתגוררים בישובים עירוניים וכפריים ומתבססים באופן ניכר על גידולים חקלאיים מסוגים שונים לשם קיום בסיסי ובפרט על גידול זיתים. חשוב לציין, כי למרות שבשנים האחרונות חל שיפור ניכר ברמת ההגנה הניתנת לחקלאים פלסטינים ולרכושם, אירועי האלימות לא הצטמצמו במידה משביעת רצון ואף קיימת הסלמה במידת חומרתם לפרקים. על רקע זה, ארגוני זכויות אדם שבים ומתריעים מזה שנים על פגיעות קשות – בגוף וברכוש – שמבצעים ישראלים כנגד פלסטינים בשטחי הגדה המערבית. כחלק מכך שבו ופנו ארגונים אלו אל האמונים על שמירה והגנה על תושביו המוגנים של השטח

הכבוש מכוח החוק הביני"ל ודיני הכיבוש. כחלק מכך אף עתרו חלק מארגונים אלו לבג"ץ כפי שיפורט בהמשך.

4. בשנת 2007, פרסם מבקר מערכת הביטחון את דו"ח הביקורת האמור ובמסגרתו בחן היבטים מסוימים של היערכות מערכת הביטחון במהלך עונת המסיק ובכלל. דו"ח הביקורת העלה שורה של כשלים הנוגעים להיערכות זו והמליץ המלצות לתיקונם. עם זאת, מן המידע המצוי בידינו גם המלצות אלו לא יושמו במלואן, לפחות לא בכל הנוגע להגנה על נגישות פלסטינים לאדמתם והגנה עליהם מפני אלימות ישראלים.

5. מדובר באירועים המתרחשים לאורך כל ימות השנה ובפרט סביב עונת המסיק והחריש. יתר על כן, בתקופות של רגישות פוליטית הם מתגברים ואלימות קשה ביותר מופנית כנגד פלסטינים ורכושם, בין השאר במסגרת פעולות המכונות 'תג מחיר'.

6. טענות אלו מתבססות על מידע שוטף שנאסף, נבדק ומתועד בנפרד על ידי ארגוני זכויות אדם שונים הפועלים בשטח על בסיס קבוע ומקבלים מידע ישיר מן התושבים הפלסטינים, קרבנות האלימות¹. מדובר באירועים הכוללים: אלימות פיסית קשה כנגד חקלאים פלסטינים, בני משפחותיהם ופועליהם; גירוש מהאדמות; פגיעה בבעלי חיים השייכים להם; השחתת ציוד חקלאי וגניבתו; גרימת נזק לתשתיות חקלאיות כדוגמת מערכות השקיה; עקירת עצים והשחתתם; הצתת שדות וכרמי זיתים והרעלתם; גניבת תוצרת חקלאית ובכללה זיתים; הסגת גבול והשתלטות על אדמות חקלאיות פרטיות ועיבודן וכיוצא ב'עבירות חמורות'.

7. מדובר בפגיעות אנושות בשלל זכויות יסוד של הנפגעים הישירים והנסמכים עליהם, שמעל כולן מרחפת הפגיעה החמורה בביטחון האישי של הנפגעים. נוסף על כך, כידוע, כלכלת תושבי השטחים הכבושים נסמכת באופן משמעותי על גידולי הזיתים כמקור פרנסה מרכזי וחיוני מאין כמותו². לפיכך, הפגיעות המתוארות לעיל, המכוונות בחלקן הרארי כנגד כרמי זיתים ובעליהם, מהוות פגיעה ישירה וקשה במקור המחיה העיקרי של אלפי משפחות ובזכויותיהן לקיום בכבוד ולקניין כמו גם בזכותן לשמור על אורחות חייהן, על תרבותן ועל כבודן. פגיעות בזכויות אלו אף משליכות באופן עקיף על היכולת לממש זכויות יסוד אחרות.

8. כאמור, אין מדובר בתופעה חדשה. גם אין זו הפעם הראשונה, או העשירית, בה אנו פונים – ביחד ובנפרד, בטענות עקרוניות כמו גם לגבי מקרים פרטניים – על מנת לדרוש, כי ייאכף החוק וימוצה הדין עם עבריינים. אנו עושים זאת שנים ארוכות, לצערנו ללא הצלחה יתרה.

9. כחלק ממהלך זה, ביום 28.10.10, על רקע מידע מצטבר בנוגע לאלימות קשה כנגד פלסטינים שהגיע לשיאו במסיק הזיתים בשנת 2010, פנינו לאלוף אבי מזרחי, מפקד

¹ מדובר במידע שנאסף על ידי הארגונים 'בצלם' – מרכז המידע הישראלי לזכויות אדם בשטחים, 'יש דין – ארגון מתנדבים לזכויות אדם', 'שומרי משפט - רבנים למען זכויות אדם' ו'האגודה לזכויות האזרח בישראל'.
² לפרוט עדכני ר':

כוחות צה"ל באיו"ש ולתא"ל ניצן אלון, מפקד אוגדת איו"ש בדרישה, כי כוחות הביטחון יספקו מענה הולם לאלימות זו. (להלן - "פנייתנו בשנת 2010"). ביום 28.8.11 שבנו ופנינו לנ"ל בדרישה להיערכות הולמת לקראת עונת מסיק הזיתים שהחלה בחודש אוקטובר 2011 ועל רקע החשש להסלמה באלימות במהלך חודש ספטמבר 2011. (להלן - "פנייתנו בשנת 2011").

העתק הפנייה לאלוף אבי מזרחי ולתא"ל ניצן אלון מיום 28.10.10 מצ"ב ומסומן **נספח 1**.
העתק הפנייה לאלוף אבי מזרחי ולתא"ל ניצן אלון מיום 28.8.11 מצ"ב ומסומן **נספח 2**.

10. לב פניותינו נגע לדרישה להציב כוחות בטחון ייעודיים וקבועים בנקודות חיכוך בהן נקבנו. זאת, לאור כך שהצבת כוח מג"ב סביב חוות גלעד בשנת 2009, הוכחה כיעילה בצמצום משמעותי ביותר של האלימות הקשה והעקבית שמופעלת באזור זה כנגד פלסטינים ורכושם.

11. נוסף על כך, העלנו בפניותינו מספר סוגיות הנוגעות לכשל בהטמעת החובות החלות על כוחות הביטחון ויישומן, שלטעמנו מהווה חלק אינהרנטי מן הכשל בהגנה על פלסטינים ובכלל זה, האופן בו מפורשות ומיושמות החובה לאפשר לפלסטינים נגישות לאדמותיהם ללא מגבלה; החובה להגן עליהם באופן פעיל מפני אלימות; והחובה לפעול למיצוי הדין עם העבריינים, כפי שיפורט בהמשך.

12. נוסף על התכתובת הנ"ל נערכו במהלך השנה האחרונה שתי פגישות עם תא"ל אלון (בתאריכים 3.1.2011 וה-31.8.2011), במהלכן נדונו הדרישות שהעלינו בפניותינו הנ"ל ובפרט דרישתנו האמורה להצבת כוחות ייעודיים קבועים בנקודות חיכוך.

13. בשתי פגישות אלו הייתה למיטב הבנתנו הסכמה עקרונית של תא"ל אלון על העובדות דלהלן:

א. מדובר באלימות המתרחשת בכל ימות שנה וגוברת סביב (לפני ובמהלך) עונות העיבוד החקלאי³.

ב. אין מחלוקת בדבר זהותן של נקודות חיכוך בהן מופעלת אלימות קשה ואינטנסיבית יותר כנגד פלסטינים. נוסף על כך קיימת זיקה בין פעולות אכיפת חוק כנגד תושבי התנחלויות ובין אירועי 'תג מחיר' באזור בו בוצעו פעולות אכיפה אלו.

ג. הצבת כוחות בטחון ייעודיים בנקודות אלו והגדרת משימתם כהגנה על פלסטינים ורכושם, היא כלי יעיל לצמצום האלימות.

ד. מדובר באלימות על רקע אידיאולוגי ופוליטי ולא "בסכסוכי שכנים". לפיכך אלימות זו לא תעלם. נהפוך הוא, יש חשש אמיתי כי תגבר בתקופות מתוחות פוליטית וביטחונית.

³ בתקופת המסיק, יש פעולה מרוכזת ובעלת נראות גבוהה יותר של חקלאים פלסטינים. ולפיכך, נראה כי לעבריינים קל יותר למקד את מאמציהם לפעול בעונה זו ולגרורם נזק שאינו ניתן לתיקון. ר' עניין מוראר, פסקה 23 לפסק דינה של הנשיאה ביניש, המצטטת את עמדת המדינה: "המשיבים ציינו כי מסיק הזיתים מהווה, מדי שנה, מוקד לחיכוכים בין מתיישבים ישראלים לבין חקלאים פלסטינים...".
חשוב לציין כי תא"ל אלון טען, כי ככלל יש ירידה במספר האירועים (אך במקביל עלייה בחומרתם).

14. עם זאת, ולמרות העובדות שצוינו לעיל ושהיו כאמור מוסכמות על תא"ל אלון, דרישתנו להצבת כוחות קבועים בנקודות ספציפיות נדחתה. זאת, מנימוקים של סדרי העדיפויות של מערכת הביטחון ומגבלות כוח אדם בהתאם, והקושי במתן מענה לאירועים הנפרשים על פני שטח נרחב.

חובות מכוח המשפט הבינ"ל והישראלי

15. כאמור, אין מחלוקת בדבר קיומה של אלימות על שלל מופעיה במקומות מועדים לפורענות, ידועים ומוכרים. נוסף על כך ניתן לצפות התרחשותה של אלימות סביב ישובים בהם מבוצעות פעולות אכיפת חוק כנגד ישראלים ואת עיתויה.

16. אחת מן החובות הראשונות במעלה החלות על מפקד צבאי של שטח כבוש ביחס לתושביו המוגנים, היא שמירה על הסדר הציבורי והביטחון באזור הנתון לשליטתו (תקנה 43 לתקנות האג), הבטחת ביטחונם של תושבי המקום והגנה עליהם במיוחד מפני אלימות ואיומים באלימות (סעיף 27 לאמנת ג'נבה הרביעית).

17. על רקע זה, חדלונה של מערכת הביטחון ומפקדיה לספק הגנה אפקטיבית לפלסטינים ורכושם, מהווה הפרתן של החובות החלות עליהם מכוח המשפט הבינ"ל והישראלי, ובכללו ההלכה המפורשת שקבע בית המשפט בבג"צ 9593/04 ראשד מוראר נ' מפקד כוחות צה"ל באיו"ש, (ניתן ביום 26.6.06). (להלן - עניין מוראר) כפי שיתואר בקצרה להלן.

18. בשנת 2006, במסגרת עתירה שהוגשה על-ידי האגודה לזכויות האזרח בישראל בשם חמישה כפרים פלסטינים וארגון שומרי משפט – רבנים למען זכויות אדם, ניתן פסק-דין בעניין מוראר, פסק הדין המנחה בסוגית נגישות פלסטינים לאדמות חקלאיות והגנה עליהם מפני אלימות ישראלים.

19. החובות ה**פוזיטיביות** שקבע בית המשפט בעניין מוראר הן כדלקמן:

א. החובה להבטיח גישה חופשית לכל האדמות החקלאיות על מנת לעבדן ולמסקן "עד הזית האחרון"⁴.

ב. החובה להגן על עצים ורכוש מפני פגיעה.

ג. החובה לספק אבטחה לחקלאים מפני אלימות "על דרך של הקצאת אבטחה הולמת, מתן הנחיות ברורות לכוחות הצבא והמשטרה כיצד לנהוג, והטלת מגבלות שתהיינה אפקטיביות כלפי אותם אנשים המתנכלים לפלסטינים תוך הפרת החוק"⁵. יש לציין כי, בהקשר זה בית המשפט מתח ביקורת נחרצת על האופן הטלת מגבלות כדבר שבשגרה על גישת פלסטינים לאדמותיהם, בתואנה של הגנה עליהם – הקרבנות, וקבע כי מדובר בצעד בלתי מידתי.

⁴ עניין מוראר, פסקה 21 לפסק דינה של הנשיאה ביניש.
⁵ שם, פסקה 28.

ד. החובה לפעול בתוקף למיצוי הדין עם מפירי חוק.⁶

20. גם היועץ המשפטי לממשלה חזר והדגיש את החובות הקונקרטיות שנקבעו בעניין **מוראר**. ביום 16.7.2006, בסמוך למועד מתן פסק הדין, פנה היועץ המשפטי לממשלה לשר הביטחון במכתב שכותרתו "אכיפת החוק בשטחים על ישראלים - פסק הדין של בג"צ בפרשת מוראר" ובו קבע, כי: "החלטה זו (פ"ד בעניין מוראר, מ' ב') מחייבת את מערכת הביטחון ומשטרת ישראל לקבל החלטות משמעותיות לשינוי המצב הקיים בהתאם לעקרונות שהיתווה בג"צ". בין השאר הורה היועץ המשפטי לממשלה על:

"ביצוע עבודת מטה בהקדם שיעדה מימוש הנחיות בית המשפט העליון, ובמיוחד אבקש כי תינתן הדעת לדרך שבה יש ליישם **ההמלצה לתגבר את הכוחות המיועדים לאכופ החוק בשטחים אלה**". (ההדגשה הוספה, מ' ב').

21. בעקבות פסק הדין פרסם היועץ המשפטי לאיו"ש שורת הנחיות שכותרותיהן: "עיקרי דגשים – סגירת שטח"; "דף מידע למפקד – זכות הגישה לקרקעות באיו"ש"; וכן "מסיק הזיתים – דף מידע לחייל/ שוטר". ואולם, כפי שיובהר להלן הנחיות אלה אינן מיושמות הלכה למעשה באופן משביע רצון, הן בשל היעדר הקצאה מספקת של כוחות מתאימים, הן בשל אי-הכרת ההנחיות על ידי הכוחות בשטח, והן בשל היעדרם של מנגנוני יישום ואכיפה שיבטיחו את קיומן.

ביצוע כושל בפועל

א. פרישה בלתי מספקת של כוחות הבטחון והיעדר מענה הולם של משטרת ישראל

כאמור, סוגיית היערכות מערכת הביטחון להגנה על פלסטינים ורכושם נדונה גם בדו"ח מבקר מערכת הבטחון האמור לעיל שיוחד לסוגיה ובו נקבע כדלקמן:

22. ראשית, מדובר באירועים שמוקדיהם ידועים⁷. כאמור, דבר זה עולה בקנה אחד הן עם המידע שבידינו והן עם דבריו של תא"ל אלון כפי שנמסרו לנו בפגישות האמורות.

23. שנית, מדובר באירועים המתרחשים לאורך כל ימות השנה ולא רק בתקופת המסיק, כעולה בבירור גם מסקירת מתאם פעולות הממשלה בשטחים דאז בפניכם⁸. קביעה זו אף היא עולה בקנה אחד הן עם המידע שבידינו והן עם עמדתו של תא"ל אלון.

24. בהינתן עובדות אלו, נקבע בדו"ח כדלקמן:

א. ההיערכות למתן מענה הולם בנקודות החיכוך הידועות, בשעות הלילה ושלא בעונת המסיק, **לקתה בחסר**.

ב. ההיערכות באזורים שאינם מוגדרים אזורי חיכוך, הייתה מצומצמת וכללה פעילות בטי"ש שגרתית בלבד.

⁶ שם, פסקאות 29-33 לפסק הדין.

⁷ הדו"ח מתאר אזורים שהוגדרו אזורי חיכוך. כן נוקב הדו"ח במספר נקודות ישוב בהם אירעו אירועי אלימות בעבר. ר' פסקה 25 ופסקה 28 ג' לדו"ח הביקורת.

⁸ ס' 3 ואילך בע"מ 8 לדו"ח הביקורת.

ג. כוח האדם של משטרת ישראל במחוז ש"י לא תוגבר בעונת המסיק והיה חסר.

25. מסקנות אלו עולות בקנה אחד עם המידע המצוי בידינו. במקרים רבים מעשי האלימות מתרחשים לאין מפריע וכוחות אכיפת החוק מגיעים למקום האירוע באיחור רב ולאחר שהפגיעה כבר נגרמה. זאת, כיוון שהם אינם מוצבים במקומות המועדים לפורענות דרך קבע, גם לא בעונות החריש והמסיק בהן יש פעילות חקלאית אינטנסיבית. יתר על כן, בחלק מן המקרים, למשל בקרבת התנחלויות, יש והפגיעות מתגלות חודשים לאחר שנגרמו שכן בעלי הקרקע מנועים מלהגיע לאדמותיהם בחופשיות בכל ימות השנה. כתוצאה מן המתואר לעיל, היכולות לאתר את העבריינים, לאתר ראיות בזירה ולמצות עם העבריינים את הדין נפגעות באופן ניכר.

26. כשל זה נובע גם מכך שהמענה של משטרת ישראל בנוגע למתלוננים פלסטינים לוקה מהותית בחסר. במרבית המקרים, המשטרה מעורבת בחקירת אירועים פליליים מן הסוג דן רק לאחר שהחקלאי הפלסטיני מגיע בכוחות עצמו להגיש תלונה במשטרה או במת"ק. בהקשר זה יש להוסיף, כי היכולת של קורבן אלימות פלסטיני להגיש תלונה במשטרת ישראל מוגבלת ביותר. ראשית כיוון שעליו להגיע לתחנת משטרה שמצויה במקרים רבים בתחומי התנחלויות שכניסתו אליהן אסורה ללא היתר (ר' דוגמת משטרת אריאל). אפשרות נוספת להגשת תלונה באחד מן המתקיי"ם, אינה זמינה תמיד ואינה נגישה תמיד בשל כך שמי שאמון על כך אינו נמצא במתקיי"ם בכל עת, היעדר דוברי ערבית היכולים לקבל את התלונה וכדומה.

27. כתוצאה מן המתואר לעיל, האלימות נמשכת ואין ניתן עליה את הדין, חקלאים פלסטינים רבים חשים שהם נותרים חשופים לאלימות וחוששים להגיע לאדמותיהם ולעבדן בחופשיות. בכך למעשה, משיגים העבריינים את מטרותיהם.

ב. כשלים בהטמעה של הנחיות ופקודות וביישומן

28. היבט נוסף שנבדק בדו"ח הביקורת הוא מידת ההיכרות של הדרגים הפועלים בשטח עם ההנחיות והפקודות. מן הביקורת עולה, כי בכל המקרים שנבדקו שוטרים וחיילים לא נכחו בתדריכים, בהצגת תיקי משימה וצו אלוף, וכי "בתחקור החיילים התברר, כי הם אינם בקיאים במשימה".⁹

29. כן עלה, כי בידי הכוחות לא היו אמצעים הולמים לתיעוד הפרות חוק ולא היו בידיהם צווי סגירת שטח במקרים הרלוונטיים.¹⁰

30. עם זאת, למרות קביעות ברורות אלו בדו"ח הביקורת, העולות בקנה אחד עם התוצאות בשטח להן אנו עדים, במסקנות הדו"ח אין התייחסות להיבטים אלו שהם לטעמנו בלב הכשל באכיפת חוק ככל שהדבר נוגע להתמודדות עם אלימות ישראלים כנגד פלסטינים.

⁹ ס' 2, 3 ו-4 בנספח ג', ע"מ 20 לדו"ח הביקורת.
¹⁰ שם.

31. בהמשך לכך נבקש להאיר מספר סוגיות אליהן **לא הייתה התייחסות** בדו"ח הביקורת אך קשורות קשר ישיר לסוגיות הנדונות. יש לציין, כי גם בסוגיות אלו פנינו פעמים רבות ביחד ובנפרד לגורמים הרלוונטיים, אולם מן הנעשה בשטח עולה, כי קיימים כשלים רבים בהיכרות עם ההנחיות והפקודות, בהטמעתו וביישומן כדלקמן.
32. הסמכות לסגירת שטח בצו צבאי - בנוגע לשימוש בסמכות ואופן הפעלתה, הכוחות הפועלים בשטח **אינם מכירים את הדין**.

א. הם אינם מכירים את התנאים שנקבעו בפסיקת בג"צ המגבילים את השימוש בסמכות לסגירת שטח בפני חקלאים פלסטינים;

ב. ננקטות על ידם פעולות הנובעות מפרשנות שגויה של נפקות הכרזה, או אי הכרזה, על שטח כסגור: נמנעת גישה של חקלאים לאדמותיהם גם כאשר לא הוצא צו סגירה לשטח; מוצגת דרישה משוללת יסוד חוקי לבצע תיאום כתנאי לכניסה לשטחים שלא נסגרו בצו; ננקטת מניעה גורפת של כניסה לקרקע, בכללה של בעליה גם כאשר הצו מורה על סגירת השטח לישראלים בלבד, וכדומה;

33. סגירת שטח בפני ישראלים - נוסף על כך, לא נעשה שימוש מספק באפשרות לפעול לסגירתם של שטחים חקלאים פלסטינים **לכניסת ישראלים בלבד** במקומות בהם קיים חשש שאלו יתנכלו לפלסטינים. גם כשהדבר נעשה, במקרים רבים הצווים אינם נאכפים. במקרים רבים, כפי שאף צוין בדו"ח הביקורת בס' 28 לעיל, לחיילים אין מפה בה מצויינים גבולות השטח שנסגר בצו והדבר מאפשר כניסה של ישראלים לשטח הסגור שגבולותיו אינם ברורים.

ג. כשלים בהטמעת החובה להגן על פלסטינים ורכושם

34. סוגיה נוספת נוגעת לכשלים בהטמעתה ובאכיפתה של החובה החלה על מפקדים וחיילים להגן באופן **פעיל** על פלסטינים ורכושם מפני אלימות ישראלים ולמנעה עובר להתרחשותה.

35. דבר זה נובע מכך שככלל כוחות צה"ל בשטחים תופסים את תפקידם ומשימתם הבלעדית כהגנה על ישראלים מפני פלסטינים. בשל כך, חיילי צה"ל ומפקדיו נמנעים מלאכוף את החוק על ישראלים העוברים עבירה כנגד פלסטינים.

36. במקרים רבים מסתפקים הכוחות באזור בו מתרחשות הפרות חוק חמורות בנוכחות פאסיבית. במקרים רבים החיילים אינם פועלים למניעת ההתקפות, וככלל, אינם עושים שימוש בסמכויותיהם לעיכוב ולמעצר של חשודים מקרב הישראלים במקום, כל שכן להזעיק את המשטרה ולפעול לאיסוף ראיות ושמירה על זירת האירוע לשם קיומה של חקירה אפקטיבית.

37. מדובר בהפרה ברורה של הדין ושל הנחיות היועץ המשפטי לממשלה במכתבו הנ"ל לשר הבטחון מיום 16.6.2006 שכותרתו "אכיפת החוק בשטחים על ישראלים - פסק הדין של בג"צ בפרשת מוראר", אשר קבע מפורשות, כי:

”יש לבחון את התלונות המועלות על ידי התושבים הפלסטינים לגופן ולמצות את החקירה בהקדם האפשרי. יש לפתוח לאלתר בחקירות כאשר מתקבל מידע בדבר מעשה התנכלות, ואף לייזום סיורים מטעם כוחות הצבא והבטחון שתכליתם לגלות מעשים כאלה. בית המשפט קבע כי במצב הנוכחי ספק רב אם ליחידות המשטרתיות שהוקמו לשם כך באזור ניתנו כל האמצעים הדרושים לשם מימוש האכיפה. לפיכך, נקבע כי יש לשכלל את מנגנוני האכיפה, החקירה וההעמדה לדין. על המשיבים לפעול באופן עצמאי על מנת לאתר את מפירי החוק, למצות עמם את הדין, ולשקול אילו אמצעים ניתן לנקוט על מנת שהפרות החוק הבוטות לא יישנו” (ההדגשות הוספו, מ' ב').

38. למרות הצהרות שנשמעו בעניין גם מפי מפקדים בכירים, לא נעשה די על מנת למגר תופעה זו של עמידה מנגד של חיילים שעה שפעולות עברייניות אלימות מתבצעות בנוכחותם. הדבר בא לידי ביטוי בכך שלא ננקטות פעולות נגד חיילים העוברים עבירות אלו, ובכלל זאת, עד היום לא שמענו על נקיטה של הליכים משמעותיים ו/או פליליים נגד חיילים שהפרו חובותיהם אלה.

נושאים שיש לכלול בביקורת

39. לאור המתואר לעיל, נבקשך לכלול בבדיקתך את ההיבטים שציינו:

- א. הטמעת הכללים לסגירת שטח ואופן הבטחת יישומם;
  - ב. פרישה מתאימה של כוחות בטחון במקומות מועדים לפורענות ידועים מראש;
  - ג. הטמעת החובה לאכיפת חוק אקטיבית כנגד עבריינים - אימוץ נהלי עבודה מתאימים, והקצאת כוחות משטרה מתאימים ומספיקים לצורך ניהולן של חקירות יזומות יעילות ומהירות, ולהעמדתם של חשודים לדין;
  - ד. הטמעתם של הכללים באשר לחובותיהם של חיילים להגנת פלסטינים מפני אלימות מצד מתנחלים, וקביעת נהלים לאכיפתם של כללים אלה על חיילים ומפקדים המפרים אותם. בכלל זאת, קביעת נהלים ברורים לנקיטה בצעדים כנגד חיילים ושוטרים שהפרו הוראות אלו והיקפם.
40. נוסף על כך, דו”ח הביקורת מתמקד בהכנות שערכה מערכת הבטחון למסיק ובמספר היבטים הנוגעים לביצוע בפועל כגון פרישת הכוחות, מידת הביצוע של ההנחיות, ומידת ההיערכות למניעת ניצול המסיק על ידי גורמים עוינים (פלסטינים) לביצוע פיגוע.
41. עם זאת, הדו”ח אינו מתייחס למידת האפקטיביות של ההכנות והפרישה בשטח ביחס לתוצאות שהושגו. לא ברור אם כן, על בסיס מה נקבע למשל בדו”ח, כי נקטו הכנות הולמות, אם בפועל הביצוע לקה בהשגת מטרתו.

42. כך למשל, אין כל תועלת בהכנתם של נהלי קרב, הנחיות ונהלים אם החייל שאמון על ביצועם, אינו מכיר אותם! אבל עוד יותר מכך יש לבדוק האם ההיערכות והביצוע השיגו את מטרתם – מיגור האלימות או לכל הפחות צמצום משמעותי שלה. כאמור, להיבט זה לא מצאנו התייחסות בדו"ח המבקר האמור.

הצעדים הנדרשים לשם הגנה על זכויות אדם - דרישות הארגונים לאורך השנים

43. הצבת כוחות אבטחה ושיטור קבועים וייעודיים במקומות מועדים לפורענות - הקצאת כוחות ייעודיים המתאימים לביצוע המשימה (הן בהיקף והן ביכולת ובהכשרה) אשר יוצבו בהם.

44. הצבת המשימה של הגנה על ביטחונם של פלסטינים ורכושם כמשימה מרכזית המוטלת על כוחות הביטחון בשטחים. ככלל, שומה היה שהפקודות הניתנות לכוחות הביטחון – צבא ומשטרה - לא יהיו מבוססות על הבחנה בין אנשים על בסיס מוצאם. יחד עם זאת, נוכח התפיסה השגויה המוטמעת אצל חיילי צה"ל, כי תפקידם הינו להגן על ישראלים בשטחים, יש להציב גם את המשימה של הגנה על האוכלוסייה האזרחית הפלסטינית בראש סדר העדיפויות, ולהשקיע מאמצים ומשאבים משמעותיים על מנת להטמיעה, בהתאם לחובות מכוח משפט הבינ"ל והישראלי.

45. הוספת בחינת התפקוד בתחום זה כשיקול בהערכת תפקודם של מפקדים בצה"ל ובמשטרה וכן, קיומם של הליכי בירור ובקרה קבועים מול דרגים בכירים במערכת במקרים של התקפות והתנכלויות.

46. הבהרת החובות החלות על מפקדי צה"ל וחייליו בסוגיה של אכיפת חוק. יש להבהיר כי לחיילי צה"ל סמכויות אכיפה על פלסטינים וישראלים כאחד, ויש לחדד ולתרגל את הפעלתן של סמכויות אלה. כחלק מכך יש לשלב את הפקודות בנושא ההגנה על ביטחונם של פלסטינים ורכושם בפקודות הקבועות המועברות לכוחות המוצבים באזור.

47. מנגנון לאכיפת החובות על אנשי כוחות הביטחון - קביעת מנגנוני בירור וענישה יעילים המכוונים לנקיטה בצעדים אישיים נגד חיילים ושוטרים המפרים את חובתם; מוצע כי לאחר כל אירוע של הפרות חוק על ידי מתנחלים יבוצע תחקיר על ידי צה"ל והמשטרה לבדיקת תפקוד הכוח באירוע. מסקנות והמלצות לאחר התחקיר ימסרו לדרג בכיר שייקבע, שאף ישקול שימוש בהליכים משמעותיים ו/או פליליים. במקרה של אירועים חמורים מן הראוי שהדבר יבוא בפני שר הביטחון והשר לביטחון פנים.

48. ייזום חקירות בהיעדר תלונה - חידוד חובתה של המשטרה ליזום חקירות נוכח אירועי אלימות, גם בהיעדר תלונות. החידוד בהקשר זה נדרש במיוחד לאור הקשיים העומדים בפני פלסטינים להגיש תלונות, ולאור העובדה שמדובר באלימות חוזרת ונשנית (לעיתים על פני שנים) והחשש מנקמת העבריינים.

49. כוחות הצבא והמשטרה ברחבי הגדה המערבית מתמודדים מזה שנים עם תופעה נרחבת של הפרות סדר, ופגיעות בביטחון האישי של התושבים - הן הפלסטינים והן הישראלים - וברכושם. עם זאת, ככל שהדבר נוגע להגנת ישראלים המתגוררים בשטחים, פיתחה ואימצה מערכת הביטחון דרכים רבות ואמצעי אכיפה מגוונים לצורך מתן מענה לאיומים המשתנים. פתרונות אלה כוללים הפעלה נרחבת ומתמשכת של כוחות לצורך השלטת סדר ולצורך פעולות אכיפה, אמצעי מיגון ואבטחה מתקדמים, תיקוני חקיקה המקנים סמכויות אכיפה נוספות לכוחות הביטחון, וכן הוראות והדרכות לכוחות בשטח¹¹.

50. לעומת זאת, בכל הנוגע להגנת ביטחונם של פלסטינים הנתונים להתקפות מצד ישראלים, המערכת נמנעת באופן עקבי מלנקוט ברבים מן האמצעים והכלים העומדים לרשותה, ואשר בהם היא עושה שימוש לצורך הגנתם של ישראלים באותה גזרה ממש. לא זו אף זו, במקרים רבים ה"מענה" היחיד, שניתן לאיום שמציבים ישראלים לביטחונם ולקניינם של פלסטינים, הוא צעדים מגבילים ופוגעניים כלפי האוכלוסייה הפלסטינית עצמה - קורבן מעשי האלימות, וזאת במקום נקיטת פעולה נגד האחראים למעשי האלימות. ככלל, לאורך שנים מעדיפים כוחות הביטחון את ה"דרך הקלה", של הטלת מגבלות דווקא על התושבים הפלסטינים, על פני החלופה הנאותה והראויה - אך גם הקשה יותר לביצוע - של אכיפת החוק על ישראלים המעורבים בפגיעה בפלסטינים.

51. להערכתנו בלא שנושא השמירה על ביטחונם ורכושם של התושבים הפלסטינים בשטחים יוגדר כנושא בעל חשיבות עליונה, כפי שנושא הגנתם וביטחונם של התושבים הישראלים בשטחים מוגדר, לא צפוי שינוי לטובה. נראה, כי **רק אם המשימה של הגנת הפלסטינים ורכושם תוגדר כמשימה מרכזית**, על פיה נבחן תפקודם של נושאי תפקיד בכירים בממשל הישראלי, לרבות מפקדים בצה"ל, ובמשטרה, עשויים אנו לראות כי הנושא יזכה לתשומת הלב הראויה.

52. כאמור, ארגוני זכויות האדם הפועלים בשטחים שבים ופונים מזה שנים לגורמי הביטחון ואכיפת החוק השונים בדרישה לממש את חובתם להגן על פלסטינים מפני אלימות ישראלים. ככל שהדבר ידרש, נשמח להעביר לרשותך תכתובת ענפה בסוגיה כמו גם חומרים נוספים המדגימים את טענותינו.

53. נשמח לעמוד לרשותך לצורך הבהרות ו/או מתן מידע נוסף,

בכבוד רב ובברכה,

משכית בנדל, עו"ד

¹¹ דוגמא הממחישה את הטענה, עולה מכתבה שפורסמה בעיתון 'קו למושב' מיום 14.1.10, בה מפרט ניצב ישראל יצחק, מפקד משמר הגבול דאז, את האמצעים שננקטים ביחס לגניבות חקלאיות במושב זכריה: "בשנתיים האחרונות מג"ב אף מפעיל את הימ"מ, שהיא יחידת העילית של משטרת ישראל, ומשלב אותה בתפיסת גנבי בקר, אפילו מעבר לגבולות הקו הירוק, בעיקר באזור דרום הר חברון... בין יתר הכוחות שמפעיל מג"ב גם יחידת מסתערים, שגם הם מגויסים למלחמה בגניבות הבקר והצאן... לצד הפעלת אמצעים מתוחכמים בהם מארבים והפעלת מסוקים... הגששים כן הצליחו לאתר את הגניבה ואף לעצור את הגנב". על החשיבות שמייחס ניצב יצחק לפעילות זו ניתן ללמוד מדבריו אלו: "... אנו רואים חשיבות עליונה בשמירה על פרנסת החקלאים ועל רכושם... המלחמה בגנבי הבקר כבר הפכה אצל העוסקים במלאכה לתחושת שליחות גדולה".

העתקים:

עו"ד שי ניצן, המשנה לפרקליט המדינה (תפקידים מיוחדים), בפקס: 02-6467039

אלוף איתן דנגוט, מתאם פעולות הממשלה בשטחים, בפקס: 03-6976306

תא"ל דני עפרוני, הפרקליט הצבאי הראשי, בפקס: 03-5694526

תא"ל חגי מרדכי, מפקד אוגדת איו"ש, בפקס: 02-9970436

תא"ל מוטי אלמוז, ראש המנהל האזרחי, בפקס: 02-9977001

ניצב עמוס יעקב, מפקד מחוז ש"י, משטרת ישראל, בפקס: 02-5424140

אל"מ אלי בר און, יועמ"ש לאיו"ש, בפקס: 02-9977326